

Marquisen

Af Nils Aage Jensen

Der hænger et maleri på Rådhuset i Nyborg. Det forestiller en lidt gråhåret herre i en farvestrålende uniform, som med en flot drejning af overkroppen vender sig ud mod tilskueren. Af en messingplade på rammen fremgår det, at det har hængt på Hotel Postgården, indtil dette historiske hus desværre blev revet ned i 1935. Manden på maleriet er da også uløseligt forbundet med Nyborgs gamle postgård. Ved nedrivningen er maleriet i 1935 blevet skænket til Nyborg By af A/S C. F. Schalburg. Mange mennesker passerer dagligt forbi portrættet uden at skænke det en tanke – måske uden at vide, hvem det er. Og dog var der engang, da denne mand spillede en betydningsfuld rolle i Nyborgs historie.

Hvem er manden, og hvad laver han på Nyborg Rådhus?

Læsere af årsskriftet har mødt ham før – i 1998, da John Maalø

Fig. 1. Portrættet af Marquis de la Romana på Nyborg Rådhus. Det originale portræt er malet af den spanske maler Lopez y Portana, Vicente (1772 – 1850). Kopien her er malet af den fynske maler Niels Hansen (1880 – 1946). Foto: Erling Lundemann.

Larsen her i årsskriftet skrev en spændende beretning om spionen James Robertson. Her omtales manden på maleriet som Markis de la Romana, leder af den spanske ekspeditionsstyrke til Danmark i 1808.

Hvem var egentlig denne spanier, som fik indskrevet Nyborg i verdenshistorien?

Don Pedro Caro y Sureda marquis de la Romana var født i Palma på Mallorca den 3. oktober 1761. Familien var gammel adel og stammede oprindelig fra Italien. De ejede flere større godser på øen og endvidere et gods inde på fastlandet i nærheden af Valencia. Pedros far døde på et felttog mod Algeriet i 1776, så han har næppe kunnet huske denne far. Som ung blev han sat til at studere, og da han viste sig at have et udmærket hoved, blev han sendt til det berømte universitet i Göttingen i Tyskland og også til Sorbonne i Paris, hvor han studerede matematik og filologi. Ved siden af fordybede han sig også i kunst. I sin senere løbebane demonstrerede han som officer, at han både var matematisk og sprogligt begavet. Det sidste viste han ved mange lejligheder, idet han blev kendt for at kunne tilegne sig fremmede sprog med forbløffende lethed.

Da Romana var færdig med sine studier, gik han ind i militæret, som det var familiens tradition. Han blev søofficer og nåede i løbet af få år at blive orlogskaptajn. Det kan måske undre, men sagen er, at man på den tid ikke regnede med, at et officersjob i flåden krævede større eller længere uddannelse. Mange af officererne var – som vores egen Willemoes – blot store drenge. Ibsen skriver jo også i »Terje Vigen«, om »chefen – en 18 års gut«.

I 1793 blev Romana overført til hæren, hvor han også hurtigt steg i graderne under den svage kong Carlos 4. Fra 1792 var det dog Manuel Godoy, som havde den egentlige magt i Spanien. I løbet af få år var Romana nået så højt til vejrs, at han fik sæde i det øverste krigsråd. På samme tid var han – i hvert fald en overgang – provinsstatholder. Kort sagt: den unge marquis havde indtil da haft en temmelig enestående karriere.

I begyndelsen af 1800-tallet opholdt Don Pedro sig gennem længere tid i Berlin og München, hvor han vandt sig mange venner. Alle, som har udtalt sig om ham, er tilsyneladende enige om, at han var et ualmindeligt tiltalende menneske. I 1804 finder vi ham på godset på Mallorca som generalløjtnant uden for tjeneste, men han blev, så vidt det kan ses, ofte kaldt til hoffet i Madrid.

Her er det nødvendigt at indskyde en beretning om de besynderlige forhold i Romanas hjemland Spanien på den tid. Carlos 4. var af samme familie som Frankrigs kongehus, der var blevet styrtet under den franske revolution. Han hørte til bourbonerne. Nu var revolutionen imidlertid overstået, og i Frankrig herskede Napoleon 1.

Spanien indtog på den tid en stilling som en slags lydland under Frankrig. Den spanske konge var sandt at sige ikke nogen større begavelse – snarere det modsatte. Han havde en søn, prinsen af Asturien, som hed Ferdinand. Heller ikke han var noget lys. I virkeligheden var det dog som nævnt ikke kong Carlos 4., der var Spaniens egentlige regent, men derimod en spansk adelsmand, Manuel Godoy y Alvarez de Faria, som var kongens yndling og dronningens elsker. Situationen var ikke helt forskellig fra den danske i Struensee-perioden. Godoy var lige så lidt elsket af den spanske befolkning, som Struensee havde været af den danske. Han pyntede dog på sit blakkede ry ved at kalde sig selv »Fredsfyrsten«.

Spaniens naboland, Portugal, udgjorde en trussel for Napoleon i hans krig med England. Portugal holdt traditionelt med England i europæisk politik, mens Spanien holdt med Frankrig. Det sidste skyldtes til dels, at Spanien følte sig presset af englænderne i de fjerne kolonier i Sydamerika. Godoy var klog nok til at indse, at Spaniens mulighed for selvstændighed beroede på, at man holdt sig gode venner med Napoleon, mens denne i stadig stigende grad følte en slags behov for at beskytte Frankrigs »underliv« ved at annektere Spanien. Han kunne blot ikke finde et rimeligt påskud, så længe Godoy optrådte nærmest som en allieret og oven i købet fik den svage konge til gang på gang at hylde Napoleon som landets store beskytter. Det skal dog bemærkes, at Godoy i al hemmelighed også holdt kontakt til englænderne. Endvidere kunne Portugal udgøre en ikke ringe trussel mod det selvbestaltede kejserdømme.

Tillad et lille indskud: Oprettelsen af Museumsforeningen i Nyborg i 1911 skete, som man vil vide, først og fremmest på den altid energiske skoleinspektør – i dag ville vi sige skoledirektør - Ernst Petersens initiativ. Når han skal nævnes her, er det fordi Petersen havde en stor passion i dette liv: Napoleon! Museet ejer en stor samling af portrætter og kobberstik med og vedrørende

Napoleon, som alle er samlet af Ernst Petersen. Man kan undre sig over, hvad det var, som fascinerede vores gamle formand i den grad, men på den anden side – i »Livsens Ondskab« er toldereren jo tilsvarende Napoleon-fan. Det kan ærgre lidt, at Petersen ikke fik tid til at skrive om sit syn på den selvgjorte franske kejser. Det kunne vi have brugt her.

I 1807 besluttede Napoleon at løse problemet Portugal. Det portugisiske kongehus, Braganza, var lige så udlevet som det spanske. Kongen af Portugal var sindssyg og dronningen mentalt handicappet. Det lyder hårdt, men det er den rene sandhed. Fra deres side kunne Napoleon ikke vente nogen fare. Truslen kom derimod fra de portugisiske havne, som englænderne kunne benytte ved en eventuel invasion på den iberiske halvø. Det kunne Napoleon ikke se bort fra – så meget mindre som han to år i forvejen havde tabt søslaget ved Trafalgar, og resterne af den engelske flåde var gået ind i portugisisk havn. Han indgik nu en aftale med Carlos 4. (reelt med Godoy) om, at de sammen skulle erobre Portugal og dele landet. Derefter sendte han franske tropper på gennemmarch ned i Spanien. Her blev de franske tropper i begyndelsen modtaget med høflighed og al venskabelighed af den spanske befolkning. Imens skyndte familien Braganza sig at flygte fra Lis-

Fig. 2. Romana og Bernadotte. Gengivet efter SKALK.

sabon til Sydamerika medtagende statskassen og de øverste embedsmænd. Herefter besatte Napoleon Portugal, inden spanierne overhovedet fik rørt på sig. Kejseren havde lovet, at de skulle dele det erobrede rige, men han tænkte ikke et øjeblik på at holde det løfte. Så var det forbi med høfligheden, og der rejste sig en voldsom vrede i Spanien imod den selvrådige franske kejser.

Kort før disse begivenheder havde Napoleon overtalt den spanske regent Godoy til at sende hjælpetropper til et felttog mod Sverige. Godoy gik i fælden og sendte 9.000 mand, som sammen med franske tropper kom til at stå under kommando af en af Napoleons marskaler: Jean Baptiste Bernadotte, fyrste af Ponte Corvo. Fra Etrurien, landet rundt om Rom i Italien, blev der yderligere hentet 5.000 mand spanske soldater, som var udstationeret der. Alle fik de ordre til at marchere mod nord. Sammen med de franske tropper fulgte også et kontingent på 5.000 soldater fra Nederlandene. Bernadotte havde overkommandoen over de 32.000 mand, men som chef for det spanske kontingent udpegede Godoy – eller var det Napoleon selv? – marquisen fra Mallorca: Don Pedro Caro y Sureda de la Romana.

På denne simple måde lykkedes det Napoleon at tappe Spanien for en stor del af landets bedste tropper. Da først de var skaffet af vejen, og Portugal erobret, gennemførte kejseren et af sine mest perfide numre. Det lykkedes ham ad skjulte veje at overtale Carlos 4. til at abdicere til fordel for sønnen Ferdinand. Men straks efter blev den svagt begavede konge klar over, at han var blevet narret og gjorde igen krav på tronen. Sådan kom far og søn i totterne på hinanden, og i læ af Pyrenæerne har Napoleon fået sig et godt grin. Han sendte bud til de to konger, at han da gerne ville mægle i denne skrækkelige strid, og de rejste begge to til Frankrig, hvor der udspillede sig en yderst dramatisk og pinlig scene. Den endte med, at Napoleon sendte dem begge to til hver sit franske slot, hvor de blev holdt i kongeligt fangenskab, mens han udnævnte sin bror Joseph til konge i Spanien.

Det var på den tid, hvor Napoleon nedlagde og oprettede europæiske storrigter i en lind strøm og sørgede for, at alle i familien fik hver sit kongedømme. Og så skulle der også gerne være nogle hertugdømmer til vennerne.

Joseph havde tidligere fået »Kongeriget Neapel«, men det måtte han afgive, da han fik ordre til at overtage Spanien. »Bare lov dem

nogle friheder, Joseph. De er alle sammen helt vilde med mig i Spanien« – det var sådan omtrent den besked, Joseph fik med. Men for en gangs skyld tog Napoleon fejl. Godt nok vidste det spanske folk, at deres konge ikke var noget at prale af, men han var DERES. Da Ferdinand havde overtaget tronen som Ferdinand 7., var han ligefrem blevet populær, og spanierne sluttede op om ham. Så meget værre var det, at han blev fjernet af den franske kejser, og at de blev tvunget til at tage en anden Bonaparte som konge. Det ville man ikke finde sig i, og et oprør brød ud i Nordspanien. Men lad os nu følge med de spanske tropper og de la Romana nordpå.

Turen gik gennem Frankrig og Tyskland til Hamburg, som dengang lå ved grænsen til den danske konges område. Her blev tropperne midlertidigt indkvarteret, indtil Bernadotte fik ordre til videre fremfærd. Meningen med togtet var, at den spansk-franske hær skulle angribe Sverige for at tvinge dette land ud af en alliance med England. Fra den modsatte side skulle Sverige angribes af russerne gennem Finland. (Jo, det var svært også for datidens mennesker at følge med i de skiftende alliancer på kortet over Europa!)

Romana slog sig altså for en tid ned i Hamburg, og herfra har vi flere beskrivelser af manden. Spanierne blev vel modtaget i hansestaden, og byens højere borgerskab kappedes om at have Ro-

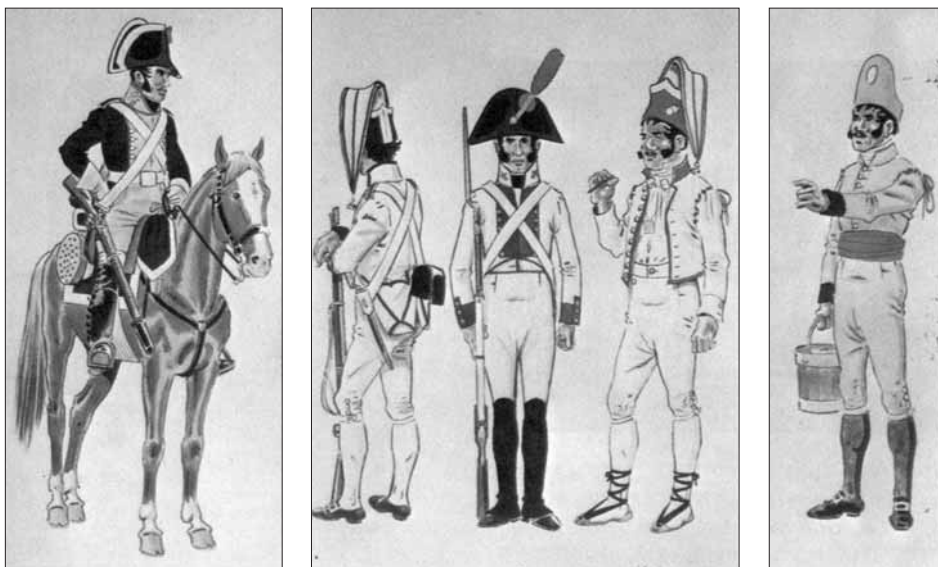

Fig. 3. Spanske soldater i Danmark. Gengivet efter SKALK.

Fig. 4. Johan Georg Rist. Stik efter ukendt kunstner. Gengivet efter »London 1793 – 1815«.

mana som gæst. Han kom ofte hos Fauvelet de Bourienne, som senere skulle komplettere Napoleons erindringer. Denne skriver om ham: *»Marquisen var en lille, mørklødet herre. Han var ikke særligt bemærkelsesværdig, men så nærmest helt almindelig ud. Han var dog usædvanlig begavet og havde en omfattende viden. Han havde rejst over næsten hele Europa og havde lagt nøje mærke til alt. Hans konversation var yderst behagelig og oplysende.«*

Her skal vi introducere en dansker, som blev ven med Romana. Det var den unge diplomat Johan Georg Rist, som var blevet udstationeret i Madrid i 1803 som sekretær ved gesandtskabet. Han mødte Romana, og de to ser ud til at være kommet vældig godt ud af det med hinanden. Rist beskriver Romana sådan: *»Romana havde, som general Caro, udmærket sig i den pyrenæiske krig under sin onkel af samme navn og samlede om sig en kreds af yngre våbenfæller, hvor hverken nysgerrige eller »Fredsfyrstens« spioner fik lov at trænge sig ind. Bag en maske af letsind og humoristisk excentricitet skjulte han en dyb harme over hoffets og Godoys fordærvelse og sit fædrelands skændige fornedrelse, som kom til udtryk i den fortrolige kreds, medens hans offentlige optræden var kold og stiv; hans sjældne udbrud af excentrisk lune og hans mange særheder tilskrev man en let forrykthed, og hele det lærde apparat, hvormed han for sin fornøjelse plejede at omgive sig, holdt ham fjernt fra den store hob. Blandt fortrolige var han munter og oplagt til spøg som et barn, fin og klog i forretningsanliggender, uigennemtrængelig med hensyn til sine planer.«*

Det skal i forbifarten nævnes, at Rist, der havde arbejdet sig op helt fra bunden, efter sit ophold i Madrid blev chargé d'affaires ved det danske gesandtskab i London i 1806. Det var således ham, der var Danmarks repræsentant i den svære tid mellem slaget på Reden og Københavns bombardement. Man har senere ofte diskuteret, om det var en rigtig disposition at lade så ung en diplomat – 29 år – indtage en så vanskelig stilling.

Med en vis forudseenhed skriver Rist også om Romana: »*Med sin undersætsige, spændstige skikkelse, sine 40 år og et uplettet militært ry syntes han at være kaldet til engang at spille en vigtig rolle i Spanien*«. Den spådom gik i opfyldelse.

I marts 1808 var de spanske tropper rykket frem til Flensborg. Romana slog sig ned hos byens borgmester Thorstraeten, som var en bekendt af Rist. Ganske tilfældigt løb de nu ind i hinanden på dette sted, og de tilstedeværende blev overordentligt forbløffede, da den spanske general og den danske diplomat faldt hinanden om halsen. Stor gensynsglæde. Det har ganske givet øget Rists prestige i de kredse.

Kort tid efter rykkede de spanske tropper ind i kongeriget. Romana havde fået ordre fra Bernadotte til at lægge sine folk i indkvartering i Jylland og på Fyn. 3.000 mand blev indkvarteret mellem Horsens og Århus. 4.000 blev ført til Fyn og 2.000 til Langeland. Endvidere blev 4.000, som vi skal se, ført over til Sjælland. Selv gik Romana over Lillebælt og nåede frem til Nyborg. Han har formodentlig haft folk ude i forvejen, som kunne finde en passende bolig til ham, for han var udmærket klar over, at overførslen af tropperne til Sjælland kunne tage sin tid. I Nyborg fik han værelser på Postgården hos værten hr. Langethun, og det blev hovedkvarter i de følgende dage og uger for ham og hans generalstab, som optog resten af hotellet i Adelgade. Hvordan det senere lykkedes den engelske agent Robertson at få et kammer med en seng i det overbookede hotel er stadig en gåde. (Læs John Maaløs artikel).

Hele hærens leder, Bernadotte, var taget på ferie. Han opholdt sig på badestedet Travemünde ved Lübeck, så Romana havde ikke nogen, der blandede sig i hans dispositioner på Fyn. De spanske soldater var altså spredt ud over Fyn og Langeland – ja nogen kom sågar til Ærø. De fleste lå i købstæderne, men nogle måtte ud på gårdene.

Årsagen til at Romana rykkede helt frem til Nyborg og ikke tog

ophold i Odense, som man kunne have ventet, var en melding fra kejseren selv. Der stod, at de spanske tropper skulle være de første, som blev sat over til Sjælland. Dette skyldtes igen den voksende uro i Spanien. Kejseren ønskede at få de spanske soldater så langt væk fra hjemlandet som muligt.

Englænderne havde foretaget et modtræk ved at sende skibe ned i Storebælt for at spærre overgangen. To spanske regimente kom dog over ved at benytte vejen over Tåsinge og Langeland til Lolland. De blev indkvarteret mellem Holbæk og Køge og fik hovedkvarter i Roskilde. De blev stillet under en fransk officer, som hed Fririon. Fra dansk side gjorde man et lidt kluntet forsøg på at jage de engelske skibe væk ved at sende flådens sidste linjeskib, »Prins Christian Frederik« fra Norge via Helsingør ned i Storebælt. Man var dog uvidende om, hvor store styrker englænderne havde placeret der, og det endte, som man vil erindre, med katastrofen ved Sjællands Odde. Skibet blev ødelagt, og mange faldt, deriblandt Willemoes.

Romana holdt streng disciplin blandt sine mænd, og de spanske soldater huskes endnu for deres høflige og hjælpsomme optræden i Danmark. Ganske vist var det umuligt at holde så mange mænd gående ledige, uden at der nu og da indtraf mindre heldige episoder. Hertil bidrog også den omstændighed, at spanierne følte sig svigtet og i øvrigt hadede de franske soldater, som de var tvunget til at være krigskammerater med.

Det hed sig, at spanierne var noget langfingrede, og folk skulle passe på såvel deres høns som deres katte. Den mad, de fik serveret på Fyn, var ikke helt efter deres smag. Boghvedegrød passede ikke til spanske soldater, så de overtog selv madlavningen, så ofte de kunne. Også muslinger var en yndet spise blandt de spaniere, der lå ved kysten. I øvrigt var det Romanas folk, som indførte cigaretterne i Danmark – den slags havde man ikke set før på vore breddegrader.

Vi får et glimt af sådan en spansk soldat, der har redet sin hest gennem hele Europa og nu befinder sig et så fjernt sted som her i det høje nord. Det er H. C. Andersen, som i »Mit Livs Eventyr« fortæller:

»...hvad som især indprentedes i min erindring og ved den senere gentagne fortælling herom ideligt opfriskedes var spaniernes ophold i Fyn 1808. Danmark havde sluttet sig til Napoleon, hvem Sverige havde erklæret krig, og før man vidste det, stod en fransk hær og spanske hjælpe-

tropper midt i Fyn for under marskal Bernadotte, prins af Ponte Corvo at gå over til Sverige. Jeg var på den tid ikke mere end tre år, men dog husker jeg endnu ret vel de næsten sortbrune mennesker, der larmede i gaderne, kanonerne, der blev skudt af på torvet og foran bispegården. Jeg så de fremmede krigsmænd ligge og strække sig hen ad gadens fortov og på halmknipper inde i den halvt nedbrudte Gråbrødre Kirke. Kolding Slot brændte af, og Ponte Corvo kom til Odense... I landet rundt om var skoler blevet indrettet til vagtstuer, under de store træer på mark og ved veje holdtes messe. De franske soldater omtaltes som overmodige og be-falende, de spanske var godmodige og venlige. Mellem dem begge var hadet blodigt. De stakkels spanier vakte mest deltagelse. En dag tog en spansk soldat mig på sin arm, trykkede mod mine læber et sølvbillede, han havde på sit bare bryst. Jeg husker at min mor blev vred derover, thi det var noget katolsk, sagde hun, men jeg syntes godt om den fremmede mand, der dansede rundt med mig, kyssede mig og græd. Han havde vist selv børn derhjemme i Spanien.»

Det kan tilføjes, at da spanierne opdagede Anne Rønnows vejkrucifix ved Skovsbo, blev det et samlingssted, hvor de ofte holdt katolske messer.

Sædvanligvis har man kunnet læse, at de spanske soldater intet havde hørt om kongeskiftet i deres hjemland. Der var streng brev-censur, og Frederik 6. havde forbudt de danske aviser at skrive om kongeskiftet. Alligevel er det lidt af en tilsnigelse at hævde, at spanierne intet vidste. Det har senere vist sig, at englænderne benyttede forholdene i Spanien direkte i deres krigspropaganda og smuglede besked herom ind i Danmark. Romana må uden al tvivl – med alle sine gode forbindelser – have hørt om Joseph Bonapartes tronbestigelse. Der eksisterer i Rigsarkivet et flyveblad til de spanske soldater med følgende ordlyd: »Spanien eksisterer ikke længere. Dér hersker tyrannen Bonaparte, der undertrykker jeres familier, ødelægger jer ejendom, myrder jeres præster og plyndrer kirkerne. ... I har våben, I er spaniere, ban jer vej til Østersøen, hvor kongen af Sverige, som modsætter sig tyrannen Bonaparte, hersker. Derfra kan I vende tilbage til jeres fædreland og med jeres våben forsvare Guds, ærens og den europæiske friheds sag!«

Det forlyder, at Romana havde det med at falde i søvn, når han og hans folk om aftenen spillede whist. Bourienne forklarede det senere med, at marquisen var oppe hele natten for at lægge planer for en flugt, men at han ikke desto mindre holdt sig vågen og pas-

sede sit arbejde dagen lang. Hvis han har læst flyvebladet, lyder forklaringen rimelig. Det forklarer måske også den lethed, hvormed Robertson, forklædt som cigar- og chokoladerepræsentant, kom i forbindelse med denne højtstående officer. Har han mon ligefrem ventet på, at englænderne skulle gøre det første træk? Under alle omstændigheder måtte han holde gode miner til slet spil.

I en dagsbefaling fra 29. juni 1808 til de spanske tropper blev det bekendtgjort, at Joseph Bonaparte skulle være spaniernes nye konge. Romana tøvede med at slippe katten ud af sækken. Han havde fået meldingen den 24., men tilbageholdt den altså i fem dage. Samtidigt forlangte Napoleon, at der blev aflagt troskabsed til Joseph. Det blev en prekær sag for Romana. I første omgang forsøgte han at sno sig fra det, men ordren blev gentaget fra Bernadottes hovedkvarter, og så måtte han jo til det. Edsaflæggelsen fandt sted den 1. august. I Nyborg blev der afholdt en kongeparade. Den fandt enten sted på Øen eller på Torvet. Her aflagde soldaterne ed, men de mumlede om, at marquisen nok havde solgt sig til fjenden. Romana havde nemlig netop modtaget ordenen »Guldørnen« fra Napoleon. Med den fulgte flere fornemme gaver fra hærchefen Bernadotte. Det var ikke ømme blikke, han fik fra de sorte øjne den dag, og der blev ikke råbt »Viva« for kongen.

Også i Odense var der edsaflæggelse. Her var soldaterne så dristige, så de råbte »Ned med Napoleon – Leve kong Ferdinand!« Mere skete der dog ikke. Romana tog videre til Middelfart, Assens, Fåborg og Svendborg og modtog soldaternes modvillige troskabsed. Værre gik det på Sjælland, hvor de to regimenter skulle aflægge ed til den franske kommandant. Det endte med optøjer, og en fransk officer, Marabail, blev stukket ihjel med bajonetter. Franskmændene og danskerne var dog i flertal, og 113 spanske soldater blev fængslet i København, mens alle de andre måtte aflevere deres våben.

Faktisk var Bernadotte blevet advaret om, at der var noget i gærde. Napoleon havde meddelt ham, at han skulle passe godt på, hvad Romana foretog sig. Bernadotte havde svaret kejseren, at man da ikke kunne nære mistanke til en så hæderlig mand som Romana. Det har været spændende dage på Hotel Postgården i Nyborg.

Nyborg by og fæstning blev på den tid kommanderet af Vilhelm baron Gyldenkrone – en bror til ejeren af Moesgård. Nogle

steder omtales han som Christian Gyldenkrone, men slægtstavlen rummer ikke nogen officer med det navn, som passer til netop denne tid, hvorimod der findes en oberst Vilhelm. Han havde ca. 1.000 mand under sig. Der er intet, der tyder på, at Romana og Gyldenkrone skulle have haft noget imod hinanden – tværtimod lader det til, at de har plejet venskabelig omgang, mens marquisen opholdt sig i Nyborg. Ikke desto mindre kom det til et opgør mellem dem.

Efter at James Robertson havde fuldført sin mission og givet Romana besked om, at de engelske skibe stod til hans disposition, gik der som bekendt kun et par dage, før Romana havde taget sin beslutning. Men der fulgte mere efter.

En spansk løjtnant, Fabregues, havde haft ærinde i København – formodentlig som kurer. På tilbagevejen bad han et par fiskere om at sætte sig over til Fyn. De sejlede af sted, men pludselig trak Fabregues sin pistol og forlangte at blive sejlet ud til det engelske krigsskib Edgar, som lå for anker i Storebælt nord for Langeland. Det lykkedes ham at komme om bord her. Hans plan var – ganske på egen hånd – at foranledige, at hans kammerater, der var stationeret på Langeland, skulle udskibes og sejles til Spanien. Med andre ord: han må have opfattet budskabet fra englænderne, som det kom frem i ovennævnte flyveblad. Det var naturligvis halsløs gerning, men til held for ham kom den engelske brig Mosquito netop sejlen, og om bord var en spansk udsending, Rafael Lobo, fra oprørernes ledere i Spanien. Han medbragte et budskab til Romana. Det lykkedes ham at få stoppet Fabregues' egenrådige flugtplan, og sammen med den engelske kaptajn på Edgar lagde han en plan for, hvordan en evakuering af de spanske styrker kunne finde sted. Fabregues fik ordre til at gå i land og nå frem til Romana i Nyborg med planen. Det lykkedes også. Den 6. august nåede han Nyborg, og Romana stod ikke mere alene med sine flugtplaner.

Romanas plan gik ud på, at de spanske soldater skulle trækkes sammen ved Nyborg under et eller andet påskud. Herfra skulle de sættes over til Langeland, som skulle forsvares, hvis de franske angreb. Det skulle dog kun vare indtil alle spaniere var nået frem, så skulle de udskibes og sejles bort. Det var nødvendigt, at planen blev holdt strengt hemmelig af hensyn til såvel de franske styrker som de danske, der jo – om end måske nødigt – stod på Napoleons side. Den engelske viceadmiral sir Richard Keats havde fore-

slået, at udskibningen fandt sted fra Hindsholm, men Romana mente, at Nordlangeland bedre lod sig forsvare.

Romana sendte nu kurerer ud til de forskellige garnisoner, hvor hans folk lå. Nogle fik besked om at komme til Østfyn for at afholde manøvrer her. Andre – dem der lå i Nordjylland – fik besked om, at der var opstået uro blandt soldaterne på Fyn, og at de skulle komme til hjælp.

Rundt om brød de spanske hærstyrker op og begav sig på vej. Det lykkedes for to kavaleriregimenter, der lå ved Århus. De fik fat i skibe, som kunne sejle dem til Fyn. Soldaterne i Fredericia stak over Lillebælt og marcherede i et stræk til Nyborg – 24 timer tog det, og så var det oven i købet øsende regnvejr. De spanske tropper omkring Horsens kom ikke med. Spanierne på Fyn kom sivende ind mod Nyborg. Lidt efter lidt blev omegnen fyldt op med spanske tropper. Det forlyder – men er ikke bekræftet – at en del slog lejr på marken ved Rabenslyst – det selv samme sted som under besættelsen fra 1940 blev anvendt af tyske tropper.

Første del af planen var ved at være gennemført, men desværre blev hemmeligheden brudt. Romana havde skrevet til alle sine regimentschefer, hvordan de skulle forholde sig. Det gjaldt også de to regimenter, som var blevet sat over til Sjælland. For Napoleon betød det intet, at overførslen var standset, for på det tidspunkt havde han opgivet angrebet på Sverige og ønskede bare at få sine tropper og de spanske forsynet med alt fra dansk side, indtil han skulle bruge dem andre steder. Det kostede os Koldinghus, som blev afbrændt, foruden 6 mio. rigsdaler – en ufattelig sum dengang! Brevene til de to regimentschefer på Sjælland blev imidlertid opsnappet af franskmændene. Dermed var det hele røbet. Franskmændene optrådte dog noget sendrægtigt i denne situation, mens Romana holdt hovedet koldt – og så indtog han Nyborg!

Det skete den 9. august og må vist have været verdens fredsomligste erobring. Romana sendte en mand med et brev om gennem Nørregade og Slotsgade til »Gyldenkrones Palæ« (som huset senere blev kaldt). Det ligger over for Nyborg og Omegns Museer, Mads Lerches Gård. Her bankede han pænt på døren og afleverede brevet. Om han fik svar med tilbage er nok usikkert. Gyldenkrone skulle lige have tid til at sunde sig, da han læste:

»Jeg tilmelder Dem, hr. kommandant, at jeg har fået meget strenge ordrer fra Hans Højhed Fyrsten af Ponte Corvo til at bemægtige mig hele dette fort såvel som de 6 kystbatterier, der forsvarer dets havn. Jeg

opfordrer Dem derfor til at give befaling til, at alle poster straks overgives til de spanske tropper, som jeg i denne hensigt har ladet komme i stort antal, og jeg vover at håbe, at De ikke ved et afslag vil tvinge mig til yderligheder, som jeg så gerne vil undgå. Jeg har den ære ....«

Gyldenkrone, der var en pligttopfyldende mand, protesterede naturligvis mundtligt, som han skulle, og derefter overgav han sig og sine tusind mand. Da Romana fik det svar, var han herre i en af rigets faste fæstninger: Nyborg.

Hvad har Gyldenkrone mon tænkt den dag? Anede han, at noget var i gære? Det kan ikke have undgået hans opmærksomhed, at de spanske tropper var rykket tæt sammen om Nyborg, og rygterne gik. Men hvad skulle han gøre?

Det var egentlig en underlig historie. Frederik 6.'s notoriske enevælde – det strengeste i Europa – var ikke populært. Men det var den lille konge alligevel ofte som person. Da den franske revolution brød ud i 1789, var der mange danske, som jublende tog imod de nye frihedsideer. Frederik holdt igen og lod de mest rabiate arrestere eller smed dem ud af landet, som det skete med P. A. Heiberg og Conrad Malthe Bruun. Alligevel var revolutionsbegejstringen stor helt op i de adelige kredse. Den dalede, da revolutionen udartede, men endnu i de første år af 1800-tallet anså man Napoleon som en slags revolutionshelt. Den opfattelse var dog hurtigt på retur. Det gik op for danskerne, at man åbenbart blot havde udskiftet en slags tyranner med en anden i Frankrig. Uviljen mod den magtgale kejser steg støt og blev kun afvejet af hadet til englænderne, som lagde pres på Danmark for at få landet ud af ethvert samarbejde med Napoleon. Efter slaget på Reden var danskerne stærkt splittede mellem Napoleon og de engelske. Som bekendt kom Frederik 6. til at holde på den gale hest, da han følte sin ære krænket ved englændernes krav om udlevering af flåden.

Hvor stod egentlig Gyldenkrone i denne sag? Vi ved det ikke præcist, men han kan næppe have været uden indflydelse fra de anti-napoleonske strømninger, der herskede i vide kredse. Dem havde de franske soldaters opførsel ikke gjort meget for at blidne. På den anden side var Gyldenkrone naturligvis loyal over for sin konge og dennes politik. Måske har han måttet bide sine personlige synspunkter i sig, og i hvert fald måtte han modsætte sig Romanas

krav. Men det er jo ikke så let at modsætte sig krav, som bakkes op af flere tusind mænd med skarpladte våben. Lad os derfor tro, at overgivelsen af Nyborg ikke blev nogen tung samvittighedssag for byens kommandant.

Fra sit vindue på Postgården kunne Romana se ned over havnen. Dernede lå ikke færre end ca. 50 mindre koffardiskibe opankrede. De var egentlig blevet samlet som en transportflåde for de franske og spanske styrker, men dels havde englænderne spærret ruten, dels var ingen mere interesseret, da angrebet på Sverige var opgivet (til stor lettelse for de danske politikere!), og nu lå de blot der og afventede sagens videre forløb. Udenfor lå to danske vagtskibe: briggen »Fama« under premierløjtnant Rasch og kutteren »Søormen« under løjtnant Rosenørn. Efter at Nyborg havde overgivet sig, blev kanonerne på volden besat af spanske artillerister, men så forlød det, at de to danske krigsskibe på ingen måde var til sinds at give op, selvom de fik ordre til det fra Gyldenkrone. Ydermere indløb der en melding fra de engelske skibe i Bæltet, at de ikke ville åbne ild, såfremt de to skibe blot ville lade spanierne udskibe i fred og ro. Til gengæld ville de bombardere både flåden og Nyborg, hvis de to løjtnanter ikke makkede ret. Romana sendte også bud til de to søløjtnanter med en høflig anmodning om, at de holdt sig udenfor, når spanierne gik om bord. Men han tilføjede, at hvis de gjorde modstand, ville han ikke have andet valg end at bombardere Nyborg. Deres modstand ville altså gå ud over skikkelige folk i byen. Samtidig lod han kanonerne på volden dreje rundt, så de pegede ind over byen, mens kanonerne på søbatterierne på Avernakke og Holmen blev indstillet direkte mod de to skibe. De to løjtnanter var ikke til sinds at overgive sig så let. Måske har de også regnet med, at en mand med Romanas ry næppe ville begynde et terrorbombardement mod civile folk i Nyborg. Ganske vist havde englænderne ikke holdt sig tilbage året i forvejen, da de terrorbombede København og løb med flåden, men ville Romana foretage sig noget så ondsindet? Sikkert ikke. De gjorde deres skibe kampklare, da en afdeling engelske krigsskibe løb ind i Nyborg fjord. Nu blev viceadmiral Keats' trussel pludselig alvor, men det var for sent at standse kampen. Den var i gang ude på fjorden. Det varede dog ikke så længe. De to løjtnanter måtte indstille ilden og overgive sig – med æren i behold! De fik da også senere hver et Dannebrogskors for deres resolute optræden.

Koffardiskibene – store og små – blev nu sejlet ud til Slipshavn og gjort klar til at optage de spanske soldater. Romana har formodentlig kunnet overvære alt dette fra sit vindue i Postgården.

Romana fik fat i Nyborgs trommeslager og sendte ham rundt i byens gader for at bekendtgøre, at borgerne ikke behøvede at frygte overgreb. Tværtimod ville de blive godt betalt, hvis de ville levere proviant og vandtønder til udskibningen.

Herefter fulgte den situation, som de fleste i Nyborg vil være bekendt med: Soldaterne fornaglede Nyborgs kanoner og red og marcherede ud til Slipshavn. Udskibningen fandt sted – og det følgende »hesteslag«, hvor 5-600 andalusiske krigshingste gik løs på nyborgensernes egne heste og bagefter på hinanden. Imens kom de fleste spanske soldater om bord, og flåden begav sig på vej mod Langeland.

Det var dog langt fra alle de spanske soldater, som kom sejlende til Langeland. Endnu manglede en del landtropper, som dels ikke var nået frem, og som der dels ikke var plads til. Disse mænd tog Romana hånd om. Han lod dem marchere til Svendborg, mens han selv fulgte med – formodentlig til hest. Fra det øjeblik var det forbi med al hemmelighedskræmmeri. Alle vidste, at nu stak spanierne af. Fra Vestfyn blev der trukket franske styrker til for at standse dem, men de kom for sent. De spanske soldater, som var blevet overført til Sjælland, forsøgte også at nå frem. De marcherede våbenløse mod Halsskov, men kom for sent og blev taget til fange af franskmændene. De fik en ussel skæbne, idet de måtte tilbringe årene frem til Napoleons fald i franske fængsler.

Vejret var imod, og de små fuldt lastede skuder havde svært ved at vinde frem. Strømmen gik nordpå, og det tog ikke mindre end fire dage at nå til bestemmelsesstedet. De nåede først frem til Langeland den 13. august. På det tidspunkt var Romana allerede fremme med sin afdeling. Soldaterne blev udskibet ved Stengade på Østlangeland, og nu afventede man det gunstigste tidspunkt, hvor så mange som muligt var nået frem, og hvor vejr og vind tillod den engelske viceadmiral Keats at gå tæt på land og samle styrkerne op. Den første, der kom om bord, var de la Romana. Han fik stillet et skib til rådighed, og nu sejlede han ud af denne saga. Han tog til London, hvor han sammen med den senere lord Wellington lagde planer for den videre færd til Portugal og Spanien for at kæmpe mod det forhadte bonapartistiske styre.

Dagene på Langeland blev ikke udramatiske, men de begiven-

heder ligger uden for denne beretning. Romanas soldater kom om-sider om bord, og den engelske flåde stod op gennem Bæltet, mens man fra Nyborg blot kunne vinke efter dem. For syns skyld sendte man dog nogle kanonkugler efter dem fra skansen på Knudshoved. Blandt de skibe, som hentede spanierne, var i øvrigt selveste Nelsons berømte Victory, som i dag ligger i Portsmouth som museumsskib.

De engelske skibe gik ind til Göteborg, hvor der blev skiftet skib – de engelske skulle tilbage til vagten i Storebælt. Derefter sejlede hele det spanske mandskab rundt om Skagen og ned til Themsen, hvor der blev gjort et kort ophold ved London. Så fortsatte turen over Biscayen og hjem til Spanien, hvor de landede i la Coruna og Santander.

I England blev Romana fejret som en helt. Han havde jo gjort det muligt at tage kampen op mod Napoleon i Spanien. Sammen med den senere hertug af Wellington og andre højtstående engelske officerer lagde han planerne og sejlede med den engelske flåde til sit hjemland. Angrebet på Spanien gik ikke godt i begyndel-

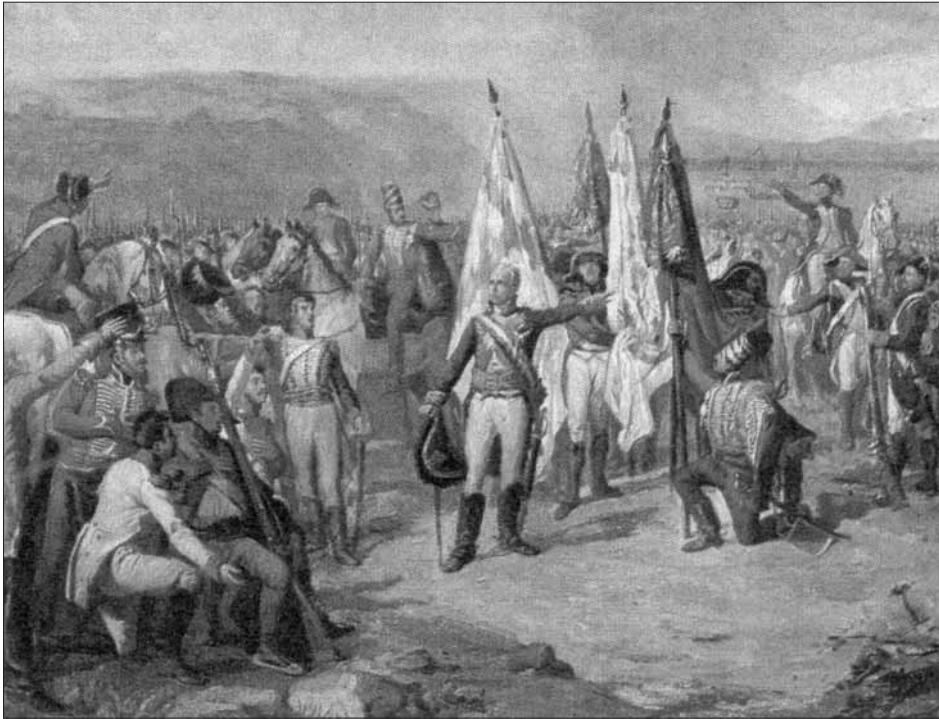

Fig. 5. De spanske troppers afrejse fra Langeland. I midten Romana. Gengivet efter SKALK.

sen. Napoleons krigsvante tropper nedkæmpede de spanske styrker. Mangen en af dem, der havde nydt tilværelsen på Fyn, fandt døden, så snart de nåede hjem. Romana tabte flere slag mod franskmændene, men så greb englænderne ind, og de franske begyndte at vige. Romana blev gjort til chef for partisanstyrken, som skulle føre »den lille krig« = guerillaen. Her var han kommet på

Fig. 6. Marquis de la Romana. Kobberstik. Gengivet efter «London 1793 – 1815».

sin rette plads, og som chef for disse mænd vandt han adskillige sejre. Men han kunne ikke forlige sig med det nye juntastyre, som var opstået i Spanien, efter at Joseph var jaget ud. Hans hidtidige ro og stiltfærdighed blev afløst af skarp og temperamentsfuld kritik, og han fik mange fjender blandt landets nye ledere.

Krigen bølgede videre, men i 1811 var »Nyborgs erobrere« slidt op. Pedro Caro y Sureda de la Romana døde i Wellingtons hovedkvarter i Cartasco i Portugal den 23. januar 1811. Hans lig blev ført til Mallorca og gravlagt i domkirken i Palma. Rejsende, som kommer forbi, bør gå ind og se hans pragtfulde sarkofag. På den er der et relief, som viser det, der blev regnet for hans største bedrift: udskibningen af de spanske soldater ved Nyborg.

Nyborgs »erobrere« var død, men mindet om ham levede længe, ikke blot blandt hans landsmænd, men også på Fyn. Nogle spanske soldater deserterede i 1808 og gemte sig. Senere dukkede de frem forskellige steder her på øen, og en del af dem blev her til deres dages ende. Her kunne de endnu som gamle mænd fortælle om deres højtagede chef, Romana.

Også våbenfællen lord Wellington kom til at savne Romana, som var blevet en nær ven. Han skrev senere om marquisen:

I ham har den spanske hær mistet sin største prydelse, hans fædreland den oprigtigste ven og hele verden den tapreste og ivrigste forkæmper for den sag, der i øjeblikket optager os (bekæmpelsen af Napoleon og landenes frihed).

Litteraturliste

Udover håndbøger og generelle værker som Gyldendal & Politikens Danmarkshistorie, Gyldendals Danmarks Historie, Schultz Danmarkshistorie, Politikens Verdenshistorie, Dansk Biografisk Leksikon o. lign. har følgende været benyttet:

Andersen, H. C.: *Mit Livs Eventyr*.

- » - : OT.

Bainville, Jaque: *Napoleon*.

Høirup, J.: *Spaniolerne i Danmark*.

Maurois, André: *Frankrigs Historie*.

Monrad, Paul: *London 1793 – 1815*. (Heri Johan Georg Rists erindringer).

Mortensen, Ole: *Krigen mod Spanien*. SKALK nr. 2, 1983.

Panduro, Rudolph: *Spaniolerne i Danmark*. www.stenboye.dk